

İhtiyari Maliye Politikalarına Karşı Mali Kurallar: Teorik Bir Analiz¹

Öğr. Gör. Yasin KARADENİZ
Amasya Üniversitesi
Gümüşhacıköy Hasan Duman MYO
Maliye Programı
yasinkaradeniz06@gmail.com

Doç. Dr. Tarık VURAL
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü
tarikvural@ibu.edu.tr

Özet

Hükümetler tarafından ekonomideki konjonktürel dalgalanmaları önlemek ya da bazı ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmak için mali araçların ihtiyari olarak kullanılması 1929 bunalımından sonra yaygın hale gelmiştir. Bu çerçevede, ihtiyari maliye politikaları 1970'li yılların sonlarına kadar yoğun olarak uygulanmıştır. Ancak gerek stagflasyon olgusuna ihtiyari maliye politikalarının cevap verememesi gerekse politika yapıcıların birtakım etkinsiz tutum ve davranışları neticesinde kamu açık ve borçlarının sürdürülemez noktaya gelmesi ihtiyari maliye politikalarını tartışmaya açmıştır. Yaşanan tartışmalar neticesinde mali alanda şeffaflığı ve disiplini geliştirmeye yönelik olarak maliye politikasına belirli sınırlar getiren kurala dayalı mali politikalar ortaya çıkmıştır. Gerek ulusal gerekse uluslar arası düzeyde; borçlanma, bütçe, harcama ve gelirlere ilişkin kuralların önemi 1980'lerden günümüze kadar giderek artmış ve daha fazla ülkede uygulama alanı bulmaya başlamıştır. Çalışmada bahsedilen gelişmeler teorik açıdan incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İhtiyari Maliye Politikası, Keynesyen Görüş, Mali Kurallar.

Fiscal Rules For Discretionary Fiscal Policies: A Theoretical Analysis

Abstract

In the aftermath of the 1929 global economic crisis, governments began to use discretionary fiscal policy tools to prevent conjunctural economic fluctuations or to achieve economic and social objectives. Such discretionary fiscal policies were frequently implemented until the end of 1970s. Since discretionary fiscal policies were insufficient to solve stagflation, and policy makers lacked effective attitudes and practices, public deficits and debts increased to unsustainable levels, which called these policies into question. As a result, rules and regulations were introduced to enforce transparency and discipline in the fiscal domain and to limit fiscal policy. The significance of regulations on borrowing, budgeting, spending and income has increased since their implementation in the 1980s both domestically and internationally. This study theoretically analyzes these historical developments.

Key Words: Discretionary Fiscal Policies, Keynesian View, Fiscal Rules

JEL Classification Codes: H30, H11, H50

¹ Bu çalışma, Doç. Dr. Tarık VURAL'ın danışmanlığında Yasin KARADENİZ tarafından hazırlanan "Kurula Dayalı Maliye Politikalarının Ekonomik ve Mali Sonuçlarının Seçilmiş Ülke Örnekleri ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezi esas alınarak oluşturulmuştur.

GİRİŞ

Makroekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesinde vergiler, kamu harcamaları, borçlanma gibi mali araçların maliye politikası yönetiminde kullanılmasını ifade eden maliye politikası, keynesyen iktisadi düşüncenin ortaya çıkmasıyla birlikte iktisat politikasında aktif olarak daha yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Burada mali araçların kullanımında politikacılara geniş takdir yetkisi tanınması nedeniyle keynesyen maliye politikası ihtiyari maliye politikası olarak adlandırılmıştır.

Devletin ekonomiye müdahale etmesi anlayışının geçmişi daha eski tarihlere kadar götürülse de bu anlayışın 1929 Bunalımının da etkisiyle sistemli bir şekilde teorik olarak ortaya konulması 1930'lu yıllarda J. M. Keynes öncülüğünde gerçekleşmiştir. 1929 Bunalımına bu düşünce ile getirilen çözüm önerileri hükümetler tarafından giderek daha fazla dikkate alınmış ve 1970'li yılların sonlarına kadar yaygın bir şekilde uygulanmıştır. Ancak; 1970'li yılların sonuna doğru ortaya çıkan stagflasyon olgusuna çözüm oluşturamamasının yanı sıra ülkelerin mali ve ekonomik durumlarında meydana getirdiği hasarlar nedeniyle geleneksel maliye politikası tartışılmaya başlanmıştır.

İktisat politikası yönetiminde kurallara dayalı politikalara mı yoksa ihtiyari politikalara mı ağırlık verilmesi gerektiği hususu yaklaşık son otuz yıldır tartışılmakla beraber son on yıldan beri daha yoğun olarak gündeme gelmiş, 1990'ların ortalarından itibaren de maliye politikalarına sınırlar getiren mali kuralları uygulayan ülkelerin sayısı hızla artmaya başlamıştır. İhtiyari maliye politikalarını kısıtlayan mali kuralları savunanlar, siyasilerin popülist politikaları nedeniyle bozulan mali disiplinin tekrar tesis edilerek ekonomik istikrarın sağlanacağını ileri sürmüşlerdir.

Gerçekten de mali kuralları savunanların dayandığı gerekçelerin haklılığı son otuz yıldır ülke ekonomilerinde yaşanan gelişmelerde gözlenebilmektedir. Örneğin; 1980'li yıllarda yaşanan ekonomik dönüşüm neticesinde özellikle gelişmekte olan ülkelerin yeterli alt yapıya sahip olmaksızın mal ve finansal piyasalarında serbestleşmeye gitmeleri ve arz yönlü politikalar çerçevesinde vergi teşvikleri ve sübvansiyonlara ağırlıklı olarak başvurmaları, kamu açıklarının artmasına ve borçların sürdürülemez noktaya gelmesine neden olmuştur.

Maliye politikasının kurallara dayandırılması gerektiğini savunanların; kamu maliyesinde şeffaflığın ve disiplinin sağlanması borç yükü ile faizlerin düşürülmesi ve dışlama etkisinin önlenmesi, enflasyonun istikrara kavuşması gibi nedenlerle ekonomik istikrarın sağlanacağını ileri sürmelerine karşın ihtiyari politikalarını savunanlarca buna; ekonomi yönetiminin öngörülemeyen şoklar karşısında hareket kabiliyetini kaybettireceği ve bu nedenlerle de ekonomideki dengesizliğin giderilmesine engel olacağı noktasında eleştiri getirilmiştir. Bu noktada mali kurallara taraf olanlar da ihtiyari maliye politikalarının etkinliğine yönelik getirdikleri eleştirilerle bu eleştirilere cevap vermeye çalışmışlardır.

Bu çerçevede söz konusu çalışmamızda, ihtiyari maliye politikalarının etkinliğine ilişkin teorik görüşler ile bazı ampirik çalışmaların sonuçlarına değinilmiş, buna karşılık önerilen mali kuralları tanıtarak ortaya çıkışı ve zaman içerisindeki gelişimi ele alınarak etkinliğine ilişkin bazı ampirik çalışmaların sonuçları verilmeye çalışılmıştır.

1. İhtiyari Maliye Politikaları

Maliye politikası, ekonomik büyüme ve kalkınma, fiyat istikrarı, tam istihdam, gelir dağılımında adaletin sağlanması gibi amaçlara ulaşmak ve ekonomide dönemsel olarak ortaya çıkan dengesizlikleri gidermek amacıyla hükümet tarafından kamu harcamaları, vergiler ve borçlanma gibi mali araçların kullanıldığı bir disiplindir.

J. M. Keynes'in 1936'da yayımladığı çalışma ile başlayarak daha sonraları taraftarlarınca da geliştirilerek ortaya konan Keynesyen görüş; ekonomide eksik istihdamın söz konusu olduğu dönemlerde efektif talebi arttırıcı politikaları öne çıkartmıştır. Milli gelirin arttırılması ve işsizliğin giderilmesi hususunda bu politikaların etkili olduğunu ileri sürmüştür. Bu bağlamda Keynesyen görüş, esas olarak genişleme dönemlerinde kamu harcamalarının azaltılması ve/veya vergi yükünün arttırılması şeklinde daraltıcı maliye politikalarının buna karşılık daralma dönemlerinde ise kamu harcamalarının arttırılması ve/veya vergi yükünün azaltılması şeklinde genişletici maliye politikalarının uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür.

Bununla birlikte Keynesyen paradigma tarafından ileri sürülen bu görüşler çerçevesinde yapılacak müdahalelerin ve alınacak önlemlerin sadece maliye politikasını yürütmekle yetkili ve yükümlü siyasi karar birimlerinin takdirine dayanması ile ise ihtiyari maliye politikaları kastedilmektedir(Turhan, 1988:113).

1.1. İhtiyari Maliye Politikalarının Etkinliğine İlişkin Bazı Görüşler

İhtiyari maliye politikalarının etkinliğine ilişkin görüşler genelde; Klasik, Keynesyen, Monetarist, Yeni Klasik, Yeni Keynesyen, Mali Daralma Hipotezi, Ricardocu Denklik ve Kamusal Tercihler görüşleri etrafında değerlendirilmiştir.

Klasik İktisadi Görüş; 1929 Büyük Buhranı'na kadar dünya ekonomilerinde büyük oranda etkili olan klasik görüş, esnek fiyat ve ücret varsayımından hareketle yaşanması muhtemel bir şokun ardından ekonominin, hızla toparlanarak dengeye geleceğini ileri sürmüştür. Diğer yandan 'her arz kendi talebini yaratır.' şeklinde ifade edilen Say Yasası'na dayanan görüşleri nedeniyle de toplam talep düzeyinin hâsıla üzerinde herhangi bir etkisi olduğunu ve reel değişkenlerin parasal değişkenler tarafından etkilendiğini kabul etmemektedir (Turan, 2011:6 -7). Son olarak; bütçenin denk bağlanması gerektiğini savunarak, borçlanmaya da özel yatırımları dışlayıcı (crowding-out) bir anlam yükleyen klasik iktisadi görüş, konjonktürel dalgalanmalara karşı hükümetlerin aktif maliye politikası tedbirleri ile ekonomiye müdahalesini onaylamamaktadır.

Büyük Bunalıma kadar dünyada yaygın olarak benimsenen klasik görüşün, tam istihdam düzeyinde denge ve bu dengenin de kendiliğinden sağlanacağı görüşü ile beraber krizin talep kaynaklı olduğunun anlaşılması ile arz yönlü bakış açısı da tartışılmaya başlanmıştır.

Buna karşılık Keynes'in öncülüğünde ortaya konan yaklaşım; ekonominin tam istihdam düzeyinin altında da faaliyet gösterebileceğini, istikrarsızlıkların doğal olduğunu ve ekonominin şoklara maruz kalabileceğini ileri sürmüştür. Ancak klasiklerin iddia ettiğinin aksine fiyat ve ücretlerin esnek olmadığını, dolayısıyla yaşanacak bir şok sonrasında ekonominin kendiliğinden dengeye gelemeyeceğini savunmuştur. Daha önce klasikler tarafından benimsenen 'Say

Yasası'nı temelden eleştiren keynesyen görüş, toplam hâsıla ve istihdam düzeyinin toplam talep tarafından belirleneceğini iddia etmiştir (Turan, 2011:7-10). Yine bununla birlikte keynesyen görüş, bütçe konusunda da klasik iktisada karşı çıkmış ve konjonktürdeki dalgalanmalara uygun olarak esnek bütçe politikasını önermiştir. Buna göre; bütçenin yıllık değil; bir konjonktür dönemi içinde denk olması gerektiğini savunarak, kriz dönemlerinde artan kamu harcamaları ile büyüyen açıkların refah dönemlerinde kapatılabileceğini ileri sürmüştür (Dileyici ve Özkıvrak, 2010:43-44).

Neticede ekonomideki dalgalanmaların çözümüne talep yönlü bir bakış açısı getiren Keynesyen görüş, hükümetlerin bu dalgalanmalar karşısında aktif maliye politikası uygulaması gerektiğini savunmuştur.

Öte taraftan 1970'lerde ortaya çıkan stagflasyon durumu karşısında yetersiz kalan Keynesyen görüşe karşı eleştiriler M. Friedman'ın öncülüğünde dile getirilmeye başlanmıştır. Buna göre; doğal olarak istikrarlı bir yapıya sahip olan ekonomide yaşanan istikrarsızlıkların temel sebebi para arzında yapılan düzensiz değişimlerdir (Turan, 2011:10-12) . Bu bağlamda Friedman, 1929 krizinin nedenini de; kriz öncesi dönemde para ve kredi piyasalarında meydana gelen genişleme, sonrasında ise piyasalar paraya sıkıştığında gerekli nakdin sağlanmayarak paranın kısılması olarak açıklamıştır (Acar, 2008:12).

Dolayısıyla müdahaleci para politikaları uygulamalarını zararlı bularak karşı çıkan monetarist görüş aynı düşünceyi maliye politikaları konusunda da benimsemektedir. Zira monetarist makro iktisat modelinde ekonomi, doğal yapısı gereği istikrarlı olarak kabul edilmiştir. Maliye politikalarının iktisadi dalgalanmalardan bağımsız olarak yürütülmesi gerektiğini ileri süren Monetarist görüş, müdahalenin zorunlu olduğu hallerde dahi söz konusu müdahalenin; çıktı üzerindeki etkilerinin uzun süreli gecikmelerle ortaya çıkacağı savından hareketle maliye politikası araçlarına başvurulmaması gerektiğini savunmaktadır (Erkam, 2010:13).

Diğer taraftan temelde iktisadi karar vericilerin piyasadaki tüm göstergeleri yakından takip ettikleri ve sahip oldukları bilgileri en etkin şekilde kullanarak geleceğe ilişkin beklentilerini rasyonel olarak belirleyeceği görüşüne dayanan Yeni Klasik Yaklaşım; öngörülen ve gerçekleşen verilerin birbirine eşit olması dolayısıyla uygulanan iktisat politikalarının kısa dönemde dahi milli gelir ve istihdamı etkilemeyeceğini ileri sürmüştür. Buna göre; bireysel karar alıcıların rasyonel olması ve devletin makro ekonomik politikaları karşısında hemen aktif tavır alması uygulanan iktisat politikalarını etkisiz kılacaktır (Öztürk, 2012:94-97).

Buna karşılık; özünde keynesyen yaklaşımı esas alan yeni keynesyen yaklaşım; fiyat ve ücretlerin yapışkanlığını, eksik rekabetin mevcut olduğunu ve piyasaların sürekli temizlenmediğini iddia etmekle birlikte genelde beklentilerin rasyonel olduğunu da varsaymaktadır. Bu yaklaşımda, rasyonel beklentiler kabul edilmekle birlikte ücret ve fiyat yapışkanlığı dolayısıyla ekonomide yaşanan şoklardan sonra tekrar denge düzeyine gelmesi zaman alacağından toplumsal refahın artırılması açısından hükümete aktif maliye politikası uygulama imkanı doğacaktır. Ancak bununla birlikte yeni keynesyenlerde fikir birliğinin sağlanamadığı söylenebilir. Zira bazı yeni keynesyenler para politikasını daha etkin görmekte ve maliye politikasına ancak bazı olağanüstü durumlarda başvurulması gerektiğini savunmaktadırlar (Turan, 2011:20-21).

Yeni keynesyenler, birkaç istisna dışında para politikalarına daha fazla önem vermektedirler. Bununla birlikte maliye politikalarını da klasik, monetarist ve yeni klasiklere göre daha etkin bulmaktadırlar. Çünkü piyasaların aksak rekabet şartlarında işlediğini kabul ederler (Erkam, 2010:22).

İhtiyari maliye politikalarının etkinliği üzerine bir diğer görüş ise; bireyler açısından borçlanma ile vergileme arasında herhangi bir farkın olmadığını iddia eden Ricardocu Denklik Görüşüdür. Buna göre; bireyler bugün borçla yapılan finansmanın gelecekte kendilerinden tahsil edilecek vergilerle ödeneceğinin farkındadırlar. Dolayısıyla da bugünkü tasarruflarını gelecekte ödeyeceklerini varsaydıkları vergilerin bugünkü değeri kadar arttırırlar (Yılmaz, 2008:8).

Tüm bu şartlar altında devletin mali bir genişleme yoluna gitmesi, tüketici ve yatırımcıları gelecekte mali daralma tedbirleri uygulanacağı beklentisine sokarak tüketim yerine tasarruflarını arttırmalarına neden olmakta ve mali politikaların kesmen veya tamamen etkisiz kalmasına neden olmaktadır (Dökmen, 2011:296).

Öte yandan 1960'lı yıllardan itibaren Neo-Klasik iktisadın, sorunları çözmedeki yetersizliği ve 'Büyük Buhran' ile birlikte yaygın olarak uygulana gelen keynesci politikaların yol açtığı sorunlar nedeniyle ortaya çıkan kamu tercihi teorisi (Hepaksaz, 2007:90-91); Neo-Klasik iktisadın öne sürdüğü piyasa başarısızlığına karşılık devletin başarısızlığı savını ileri sürmüş ve kamu ekonomisini özel ekonominin işleyişi ve kuralları ile analiz ederek politik yozlaşmanın neden olduğu sorunların tespitine yönelmiştir (Uzun, 2009:4).

Kamu Tercihi Teorisi; özel ekonomide geçerli olan homo-economicus ve mübadele gibi kuralların kamu ekonomisinde de geçerli olduğunu savunmaktadır. Buna göre; nasıl ki özel ekonomide öz çıkarlarını maksimize edecek kararları alacak şekilde rasyonel davranan alıcı ve satıcı gibi aktörler varsa yine kamu ekonomisinde de kendi hedef fonksiyonları olan seçmenler, politikacılar, çıkar grupları ve bürokratlar gibi rasyonel davranan aktörler söz konusudur. Neticede kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden bu aktörler verdikleri kararlar ile kamu ekonomisinin aşırı şekilde genişlemesine neden olacak ve nihayetinde sürdürülemez boyutlarda kamu açıkları ile karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle kamu tercihi teorisi devletin harcama ve gelirlerinin anayasal düzeyde belirlenmesi gerektiğini ileri sürerek denk bütçenin anayasal bir kural olarak düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır (Kirmanoğlu, 2009:231-251).

Son olarak İhtiyari maliye politikalarının etkinliğine diğer bir bakış açısı ise Genişletici Mali Daralma Hipotezidir. Buna göre, büyük bir mali daralma gelecekte vergilerde bir düşüş beklentisine neden olmakta bu da bireylerin, sürekli gelirlerini dikkate aldıklarında tüketimlerini arttırmalarına neden olmaktadır (Durkaya, 2012:121).

Yine mali daralma çerçevesinde kamu alımlarında meydana gelecek olan azalma aynı dönemde faiz oranlarında da bir azalmaya neden olacaktır. Düşük faiz oranları özel kesimin sahip olduğu servetin değerini yükseltecek ve cari dönem tüketimi artacaktır (İlgün, 2010:236).

1.2. Maliye Politikasının Etkin Olup Olmadığına İlişkin Bazı Ampirik Çalışmalar

Literatürde maliye politikalarının etkilerini incelemeye yönelik ampirik çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan bazılarında mali genişlemenin toplam talep ve çıktı üzerindeki çarpan etkisini inceleyen yapısal makro ekonometrik modeller kullanılmıştır. Örneğin; Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bir çalışmada, mali çarpanların kısa dönemde pozitif; uzun dönemde ise dışlama etkisine bağlı olarak sıfır ya da negatif değer aldığı tespit edilmiştir (Dökmen, 2011:299).

Maliye politikalarının etkinliğini ölçmede kullanılan bir diğer yöntem ise; VAR (Vektör Otoregresyon) yöntemidir. Bu yöntemle yapılan 16 çalışmadan 13'ünde örneklem tek ülke, kalan 3 tanesinde ise çok ülkeli örneklem tercih edilmiştir. Bu çalışmalardan tek ülkeli olanların 9'unda, çok ülkeli olanların ise 1 tanesinde Keynesyen teoriyi doğrulayan çarpan değerlerine ulaşılmıştır (Erkam, 2011:114).

Öte taraftan yine VAR modelleri kullanılarak maliye politikalarının doğrusal etkilerini ve etkinliğini ölçmeyi amaçlayan 25 ampirik çalışmadan, 3 istisna dışında maliye politikası etkilerinin doğrusal olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak etkinlik açısından bakıldığında sadece 10 tanesinin etkin olduğu diğer 15 tanesinin çarpan değerinin ise Keynesyen teoride öngörülenden küçük olduğu saptanmıştır (Erkam, 2011:120).

Bir diğer çalışma da Avrupa, Amerikan ve İngiltere Merkez Bankalarındaki çalışmalardan yararlanılarak Angeriz ve Arestis tarafından yapılmıştır. Amerikan Merkez Bankası için kamu harcamalarında GSYİH'nin bir oranı olarak %1'lik bir artışın, İngiltere Merkez Bankası için %5'lik bir artışın, Avrupa Merkez Bankası için ise %1'lik bir artışın etkileri incelenmiştir. Sonuçta bu çalışmalar, maliye politikalarının çıktı üzerinde etkisi olduğunu göstermiştir (Tokucu ve Sarıdoğan, 2010:94-95).

Avrupa ekonomilerini kapsayan bir çalışma da Perotti(2005) tarafından yapılmış ve sonuçta hükümet harcamalarıyla vergi indirimlerinin GSYİH üzerinde çok zayıf bir etkiye sahip olduğu hatta uzun dönemde özellikle özel sektör üzerinde negatif bir etkinin meydana geldiğini ortaya koymuştur (Bocutoğlu ve Ekinci, 2009:77).

Bilindiği gibi ekonomik durgunluğun yaşandığı dönemlerde, kamu harcamalarının çarpan etkisi nedeniyle milli gelir üzerinde kendisinden büyük bir etki meydana getireceği ve ekonomik büyümeyi sağlayacağı keynesyen teorisinin temel iddialarından biridir. Ancak buna ilişkin Göçer ve Özdemir (2012) tarafından yapılan; 1980-2010 dönemi için İspanya, Yunanistan, İtalya ve Türkiye'yi kapsayan ampirik bir çalışmada kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde çok etkili olmadığı buna karşın özel tüketim harcamalarının daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye'ye ilişkin ampirik bir çalışma da Dökmen ve Vural (2011) tarafından yapılmıştır. Vektör hata düzeltme modelinin kullanıldığı çalışmada maliye politikasının gayri safi yurtiçi hâsıla üzerindeki etkileri, 1990:1 – 2010:4 dönemi itibariyle incelenmiştir. Çalışmada kamu harcamalarındaki pozitif bir şok karşısında gayri safi yurtiçi hâsılanın da pozitif bir tepki verdiği yine vergilerdeki pozitif bir şok karşısında da kamu harcamalarında olduğu gibi doğrusal ve pozitif tepki verdiği görülmüştür. Sonuç olarak çalışmada kamu

harcamalarındaki artış keynesyen teorinin öngörülerini doğrularken vergiler konusunda negatif olması gereken etki gerçekleşmemiş ve Keynesyen görüşü aşmıştır (Dökmen ve Vural, 2011:131).

2. Mali Kuralların Tanımı, Ortaya Çıkış Süreci ve Gelişimi

Mali kuralın tanımlanmasında literatürde çeşitli tanımlar yer almakla birlikte, tüm bu tanımların öz itibariyle; bütçe açığı, harcama, borç stoku, faiz dışı fazla, gelir gibi mali performansın ölçütü olan değişkenler üzerine getirilen sınırlamalar noktasında toplandığı görülmektedir.

Aktan (2010: 86)'a göre mali kurallar: “ Mali performansı ölçme gücüne sahip olan bazı göstergeler çerçevesinde tanımlanan sayısal tavan veya hedefler yoluyla isteğe bağlı maliye politikası uygulamalarına getirilen daimi sınırlamalardır.” Bir başka tanıma göre mali kural: “Bütçe dengesi, borç, harcama veya vergileme gibi mali bir göstergeye özel bir limit koyan maliye politikası üzerindeki yasal ve anayasal sınırlamadır. (Günaydın ve Eser, 2009: 55)” Diğer bir tanım da Vural (2007:98): “Maliye politikası uygulamalarının etkinliğini arttırmak ve bütçeleme sürecinden kaynaklanan sorunları ve bu sorunların yol açtığı etkisizliği ortadan kaldırmak amacıyla bütçe, borçlanma, harcama ve vergiler mali araç veya göstergeler kullanılarak, maliye politikasına getirilen yasal veya anayasal sınırlamalardır.” demektedir. Yine, Pınar (2010:156) ise mali kuralları: “Bütçe dengesi, devlet borçları, kamu harcamaları ve vergi oranları gibi maliye politikası göstergeleri üzerine sınır koyan kısıtlama ve düzenlemelerdir.” şeklinde tanımlamaktadır.

Bu tanımlardan hareketle esas olarak mali kuralları, mali disiplini sağlamak maksadıyla anayasal, yasal, uluslararası anlaşmalar ya da siyasi irade beyanları şeklinde düzenlenerek bütçe açığı, gelir, harcama, borçlanma, faiz dışı denge gibi mali performansın göstergeleri üzerine getirilen sayısal veya prosedürel sınırlamalardır denilebilir.

1929 Krizi'ne kadar dünyada yaygın olarak kabul gören klasik iktisadi anlayış gereği ülkelerin mali disiplin noktasında pek bir sıkıntıları bulunmamaktaydı. Zira bu anlayış çerçevesinde ülkeler, bütçelerini mümkün olduğunca denk bağlamaya özen göstermekte, devletin ekonomi içindeki payını da arttırmamaya dikkat etmekteydiler. Ayrıca yine altın kural gereği büyük alt yapı yatırımları haricinde borçlanmaya da pek sıcak bakmıyorlardı. Ancak kısa sürede yayılarak dünya ekonomilerini derinden etkileyen 1929 Buhranı'na Keynes tarafından ileri sürülen çözüm önerileri ve daha sonrasında bu önerileri geliştirerek devam ettiren fonksiyonel maliye görüşü, klasik paradigmanın mali denklige yönelik tüm görüşlerini temelden eleştirerek ekonomik denkliğin önemine vurgu yapmış ve bununla birlikte ülkeler, yaygın olarak ekonomik dengeyi sağlamak amacıyla mali disiplinden giderek uzaklaşmaya başlamışlardır.

Neticede, 1929 buhranı ile birlikte Keynesyen teorinin öngörülleri doğrultusunda uygulanan ihtiyari maliye politikaları sonucu oluşan kamu açıkları ve bu açıkların vergi dışı kaynaklarla finansmanının olumsuz etkileri kurallara dayalı maliye politikası uygulamalarının yaygınlaşmasına neden olduğu ileri sürülmektedir (Aktan, 2011:4).

Bununla birlikte 1980'lerden itibaren hız kazanan küreselleşmeyle birlikte gelişmekte olan ülkelerin reel ve finansal piyasalarının altyapısı henüz yeteri kadar oluşmadan yabancı piyasalara açılması, bu ülkeleri finans piyasalarında başlayıp daha sonra tüm ekonomiye yayılan krizlerle karşı karşıya bıraktığı

görülmüştür (Eker, 2009:4-5). Bu ülkelerin finansal istikrarı sağlamak üzere izledikleri borçlanma politikası sonucunda yükselen faizler, kamu kesiminin piyasalar üzerindeki baskısını arttırmıştır. Neticede yüksek borç ödemeleri ve artan enflasyon oranlarına da bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamaları artmış, kamu açıkları büyümüş, özel yatırımlar azalmış, dolayısıyla da ekonomik büyüme düşmüştür (Şimşek, H. A. 2010:113-114). Yüksek enflasyonun Oliver-Tanzi etkisinden dolayı vergi gelirlerinin azalması da yine kamu açıklarının büyüme nedenlerinden birini oluşturmuş olabilir.

Yine gelişmekte olan ülkelerin, kamu harcamalarını ekonomik büyüme ve kalkınma amacıyla kullanması, harcamaların hızla artmasına neden olurken; bununla birlikte vergi gelirlerinin aynı ölçüde artmaması ise kamu açıklarını sürdürülemez noktaya getirmiştir. Vergi gelirlerinin arttırılamamasının sebepleri ise: politikacıların oy kaygısından dolayı bu ülkelerdeki vergi sisteminin vergi tabanının genişletilmesi suretiyle gelişmemiş olması, vergilendirilebilecek kaynakların kısıtlı ve vergi tabanının dar olması olarak sayılabilir (Özen, 2002:33). Bunun yanı sıra 1980'lerle birlikte ekonomilerde hâkim olmaya başlayan liberal anlayışın, vergilerde indirim yapılmasına yönelik görüşleri de kamu gelirlerinin yetersiz düzeyde kalmasında etkili olduğu söylenebilir.

Nitekim, 1970'li yıllarda ortaya çıkan stagflasyon olgusuyla birlikte azalan büyüme oranlarının yanı sıra refah devleti anlayışının gelişmesi, demografik yapının yaşlı nüfus lehine değişmesiyle sosyal güvenlik harcamalarının artması ve küresel ölçekte girilen rekabetler, gelişmiş ülke ekonomilerinde kamu kesiminin payını arttırmış ve yüksek borç stoklarına yol açmıştır. Mevcut durum, söz konusu ülkelerin mali kurallara yönelmesinde etkili olmuştur (Kaya, 2009:16).

Mali kuralların geçmişi, M.T. Cicero'nun "bütçenin denklığı, hazinenin dolması ve harcamaların azaltılması" ifadelerini kullandığı milattan önceki çağlara kadar götürülse de 150-160 yıllık süreçte yasal temele dayandırılarak uygulamaya konulduğu görülmektedir. 19.yy.ın ortalarında birçok ABD eyaletinde ve 20.yy.ın başlarından itibaren de İsviçre'nin çeşitli kantonlarında bütçe dengesine ilişkin kurallar getirilmiş, bunu 2. Dünya Savaşı sonrasında Almanya, Hollanda ve Japonya gibi ülkelerin denk bütçe uygulamalarına izlerken 1990'larla birlikte birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke mali kuralları uygulamaya koymuştur(Günaydın ve Eser, 2009:53).

Mali kurallara dayalı politikaların gündeme gelmesinin altında esasen, kısa bir süreliğine seçilen politikacıların kısa vadeli çıkarları ile toplumun orta ve uzun vadeli çıkarlarının örtüşmemesi kaygısı yatmaktadır. Tecrübe edilmiş olan bu durum göstermiştir ki; politikacılar oy kaygısı ile zor dönemlerde mali disiplini göz ardı ederek yüksek borçlanma eğilimi içine girmekte ve seçim dönemlerinde harcamaları arttırmaktadırlar (Kalkan, 2007:3). Yani mali kuralların yöneldiği temel amaç: Hükümetleri, kısa vadeli amaçları doğrultusunda toplumun orta ve uzun vadedeki amaçlarını hiçe sayarak kontrolsüz davranmalarını engelleyip disipline etmektir.

Mali kuralların içeriği ülkelerin ekonomik sorunlarının niteliğine göre de şekillenmektedir. Kimi ülkelerde öncelik, kamu harcamalarının disipline edilmesiyken kimi ülkeler yüksek borç stoklarını düşürülmesi hedefine yöneldikleri kimileri ise vergi gelirlerini arttıracak önlemler üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Bununla birlikte tüm bu kuralların bir arada uygulandığı ülkeler de mevcuttur (Demir ve İnan, 2011:27-28). Sözelimi,

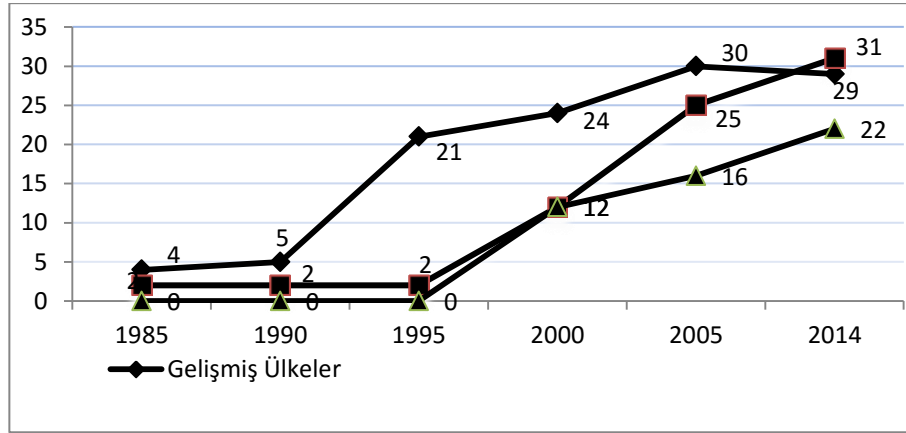
İzlanda ve Botsvana harcamalara ilişkin kurallar üzerinde dururken Ermenistan ve Liberya borçlanma kurallarına yönelmektedir. Diğer taraftan Hollanda ve Litvanya’da ise borçlanma, harcama, gelir ve bütçe dengesine ilişkin kurallar bir arada uygulama alanı bulmaktadır (imf.org, 2014).

Mali kuralların uygulanmasında, gelişmekte olan ülkeler açısından önemli olan kredibilite iken gelişmiş ülkelerde ise; önceden sağlanmış olan mali istikrarın korunması temel olarak amaçlanmaktadır (TEPAV, 2010:2).

1994 yılında Yeni Zelanda’nın “Mali Sorumluluk Yasası”nı kabul etmesiyle birlikte mali kural gelişim sürecinin son dönemine girilmiştir. Bununla birlikte daha önceki dönemlerde getirilen kurallardan farklı olarak güncel ve düzenli raporlama, orta vadeli bütçeleme çerçevesi içeren daha fazla şeffaflık ve hesap verilebilirlik standartları gündeme getirilmeye başlanmıştır (Varlı, 2010:270).

Bir başka düzenleme ise Avrupa Birliği tarafından Maastricht Anlaşmasıyla yürürlüğe konulmuştur. Bunlar: Kamu açıklarının GSYİH’ya oranının yüzde 3’ü aşmaması, kamu borçlarının ise GSYİH’nın yüzde 60’ın üstünde olmaması gibi sayısal nitelikli mali kurallardır (Dilekli ve Yeşilkaya, 2002:2-3).

Mali kural uygulamaları özellikle son yirmi yıllık dönemde hızlı bir artış göstermiştir. Öyle ki; 1985 yılında borçlanma, gelir, harcama ve bütçeye ilişkin mali kurallardan bir veya birkaçını ya da tamamını uygulayan ülkelerin sayısı Almanya, Avustralya, Singapur, Malezya, Endonezya ve Japonya olmak üzere 6 iken 2014 yılına gelindiğinde bu sayı 82 olmuştur (imf.org, 2014).

Şekil 1: Gelişmişlik düzeyine göre çeşitli mali kuralları uygulayan ülkelerin yıllar itibarıyla dağılımı

Kaynak: imf.org sitesindeki bilgilerden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil 1’de de görüldüğü üzere 1985 yılından itibaren mali kural uygulayan gelişmiş ülkelerin sayısı hızla artmıştır. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin sayısı ise 1995 yılından itibaren hızlı bir şekilde artmıştır.

Tablo 1’de seçilmiş bazı ülkelerde mali kuralların dayanaklarına ve ihlali durumundaki yaptırımlara yer verilmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerin mali kural uygulamalarını yasal zemine dayandırma eğilimde olduğu görülmektedir. Ancak yasal düzenlemelere rağmen bazı ülkelerde yaptırım söz konusu olamamaktadır.

Tablo 1: Bazı Ülkelerde Mali Kuralların Düzenlenme Biçimi Ve Yaptırımlar

ÜLKE	STATÜSÜ	YAPTIRIM
<i>İSVİÇRE</i>	Anayasa	Adli Yaptırım
<i>ABD</i>	Anayasa	Adli Yaptırım/Kesinti
<i>KOSTA RİKA</i>	Anayasa	Adli Yaptırım
<i>KANADA</i>	Kanun	Maaş Kesintisi/Seçim
<i>İNGİLTERE</i>	Kanun	İtibar Kaybı
<i>YENİ ZELANDA</i>	Kanun	İtibar Kaybı
<i>PERU</i>	Kanun	Adli Yaptırım
<i>BREZİLYA</i>	Kanun	Adli Yaptırım
<i>AB ÜLKELERİ</i>	Uluslar arası Anlaşma	Adli yaptırım/ Finansal/ İtibar Kaybı
<i>JAPONYA</i>	Hükümet Politikası	İtibar Kaybı
<i>HOLLANDA</i>	Hükümet Politikası	İtibar Kaybı
<i>TÜRKİYE</i>	Kanun	IMF Denetimi/İtibar Kaybı

Kaynak : Kopits ve Symansky (1998:3); Karakurt ve Akdemir (2010:238)

Örneğin; İngiltere ve Yeni Zelanda'da yasal düzenleme olmasına karşın bağlayıcı bir yaptırım bulunmamaktadır. Kural ihlallerine karşı İsviçre, Peru ve Brezilya gibi ülkelerde adli yaptırımlar uygulanırken; Kanada'da kabine üyelerinden maaş kesintisi ve seçime gitme gibi yaptırımlar söz konusu olmaktadır.

Öte taraftan ABD'de tüm bütçe kalemleri ve idareler için aynı derecede kesintiler uygulanır. Yine AB'de ihlal durumunda açığın % 0.2 kadar para cezası uygulanır. Bir başka para cezası uygulaması ise Avusturya'da ihlalde bulunan yönetim birimine oy birliğiyle verilen para cezası uygulamasıdır. Türkiye'de ise yaptırım olarak faiz dışı fazla hedefinin ihlali durumunda IMF ile yapılan destekleme anlaşması devreden çıkmaktadır (Özker ve Biniş, 2009:45).

2.1. Mali Kuralların Türleri

1980'lerle birlikte ülkelerin artan kamu açıkları ve yaşanan borçlanma krizleri neo-liberal politikaların önem kazanmasına neden olurken pek çok ülke, orta vadeli mali konsolidasyon planlarını ortaya koymaya başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise buna ilişkin düzenlemeler, IMF destekli istikrar programları çerçevesinde geliştirilmeye çalışılmıştır (Işık, Sakal ve Meriç, 2010:7). Ülkeler, kamu açıklarını azaltmak ve borçlarının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla

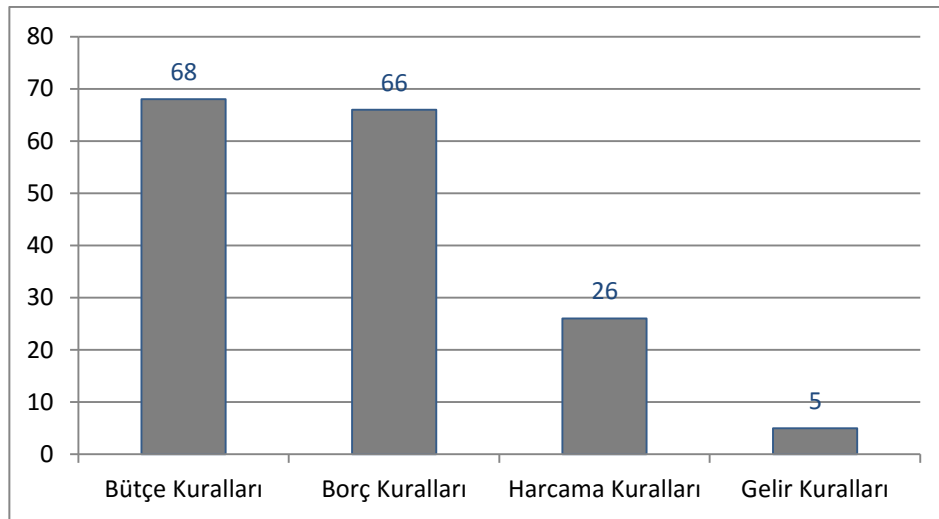
çeşitli sınırlamalar içeren düzenlemelere gitmişlerdir. Bu hususta IMF; bütçe dengesi, harcama, borç ve gelir kuralları olmak üzere 4 farklı mali kural türünü ortaya koymaktadır.

a) Bütçe Kuralları: Bütçe açığının hacmini sınırlayan veya bütçenin bileşimini kayda bağlayan ya da belirli bir düzeyde bütçe fazlası verilmesini zorunlu kılan uygulamalardır (Özker ve Biniş, 2009:47).

b) Borçlanma Kuralları: Borcun kaynağı veya başvuran kamu düzeyinde olabileceği gibi kamu idari birimlerinin borçlanmalarına bir endeksleme getirilmesi şeklinde de uygulanabilmekte ve genellikle kamu borç stoku GSYİH gibi değişkenlerin bir oranı şeklinde üst limit getirilmektedir. Örneğin; borcun kaynağına yönelik sınırlamalar birçok gelişmiş ülkede rastlanıldığı üzere Merkez Bankası kaynaklarından borçlanmaya getirilen yasaklardır. Örneğin; uluslararası anlaşmaya dayalı olarak Afrika Finansal Bölgesi üyeleri Merkez Bankası'ndan ancak bir önceki yıl gelirlerinin %20'si ile sınırlı kalmak şartıyla borçlanabilmektedirler (Günay, 2007:97).

c) Gelir Kuralları: Devletin en önemli gelir kaynağı olan vergilere ilişkin getirilen sınırlamalar şeklinde uygulanan kurallardır. Vergilere ilişkin getirilen sınırlamalarla vergi yükünün belirli bir düzeyde tutulması ve kamunun büyüklüğünün sınırlandırılması sağlanmaktadır (Günaydın ve Eser, 2009:56).

d) Harcama Kuralları: Harcamalara ilişkin artışlar da orta ve uzun vadede sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar toplam harcama düzeyine yönelik olabileceği gibi faiz dışı harcama düzeyinde de olabilir. Örneğin; Hollanda'da 4 yıllık dönem için harcama tavanları belirlenmektedir. Bunlar; merkezi yönetim, sosyal güvenlik, sağlık sektörü ve toplam harcama tavanları şeklindedir. Bu tavanlar ise; gelecek dönemlerde sadece enflasyon oranındaki değişmelere göre güncellenebilmektedir. Öte taraftan harcama artışları, söz konusu harcamaya kaynak teşkil edecek gelir artışlarıyla da sınırlandırılabilir. Bu arada büyüme açısından önemli olan bazı kalemler sınırlamanın dışında tutulabilir (Kaya, 2009:21).

Grafik 1: Türlerine Göre Uygulanan Mali Kurallar

Kaynak: imf.org sitesindeki bilgilerden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Grafik 1’de de görüldüğü üzere 2014 yılı itibariyle dört mali kuraldan bütçe kuralları ve borç kuralları daha yoğun olarak kullanılmaktadır. Buna göre; gerek ulusal gerekse uluslararası çapta mali kural uygulayan ülkelerin 68’inde bütçe kuralları, 66’sında ise borç kuralları uygulanırken bunları 26 ülkede uygulama alanı bulan harcama kuralları izlemektedir. Gelir kuralları ise; yalnızca 5 ülkede uygulanmaktadır.

2.2. Mali Kuralların Etkileri

Mali kuralların etkileri; genel olarak mali disiplin, mali sürdürülebilirlik ve ekonomik istikrar üzerinde görülebilmektedir.

Mali disiplin; merkezi yönetim bütçe gelir ve giderlerinin yanı sıra sosyal güvenlik kuruluşları, yerel yönetim, fonlar, döner sermayeli kuruluşlar ve KİT’lerin bütçelerini de kapsamak üzere tüm kamu gelir ve giderlerinin denkliliğini ifade etmektedir (Apak, 2005).Harcamalar üzerine getirilen sınırlamalar ve bütçe denkliliğine ilişkin kuralların yanı sıra yerel yönetimler bazında da borçlanmayı sınırlandırıcı düzenlemeler, mali disiplinin sağlanması noktasında olumlu katkı sağlayabileceği düşünülebilir. Örneğin; Euro Bölgesine dahil 17 ülkenin kamu açıklarının GSYİH’ya oranlarına bakıldığında, Maastricht Kriterleri doğrultusunda getirilen mali kurallardan sonra düşüşler yaşandığı görülmektedir. Yine AB’de, mali disiplinin sağlanmasında önemli bir değişken olarak kabul edilen birincil fazlanın da yıllar itibariyle olumlu bir seyir izlediği görülmektedir. Bu olumlu seyir 2008 Krizi’ne kadar devam etmiştir.

İyi tasarlanmasının yanı sıra başarılı bir şekilde de uygulama alanı bulan maliye politikası kuralları mali sürdürülebilirliği olumlu yönde etkileyebilir. Burada kuralların hükümetler tarafından “yaratıcı muhasebe” gibi yöntemlerle arkasından dolaşmadan dürüst bir şekilde uygulanması önemli olmaktadır. Ancak ekonomik istikrar üzerindeki etkisine bakılacak olursa enflasyonist devrelerde anti konjonktürel bir etki meydana getirebilirse de daralma dönemlerinde konjonktürü destekleyici ve şiddetlendirici bir etki ortaya çıkabilir (Karakurt ve Akdemir, 2010:329-330).

2.3. Kurallara Dayalı Maliye Politikasına Getirilen Eleştiriler

Kurallara dayalı maliye politikalarına getirilen eleştirilerden en yaygın olanı, kurallara dayalı politikaların kısa vadede etkili olmamasıdır. Ekonomide aniden ortaya çıkabilecek şoklar, hızlı bir şekilde karar verilerek radikal önlemlerin alınmasını gerektirebilir. Kurallara dayalı maliye politikası, hükümetlerin bu şoklar karşısında kısa vadede ekonomideki dengesizlikleri giderici kararların alınıp uygulanması noktasında hareket alanını daraltacaktır. Ayrıca maliye politikasının uzman ve siyasi sorumluluğu olmayan yöneticilere ait bir alan olmasına neden olacak, seçimle iş başına gelen yöneticilerin yetkilerini kısıtlayacak ve anti-demokratik bir kamu ekonomisinin oluşması sonucunu doğuracaktır (Aktan ve Vural, 2007:126).

Mali kurallara dayalı politikalara getirilen bir diğer eleştiri ise; yatırım harcamalarını kısması dolayısıyla uzun vadede ekonomik büyümeyi olumsuz etkileme olasılığıdır. Zira yatırım harcamalarının kısılması, politik açıdan transfer harcamalarında yapılan sınırlandırmalara göre daha kolaydır ve bütçe dengesi üzerinde de kısa dönemde etkisini göstermektedir. Buna ilişkin olarak 1970-2002 yıllarını kapsayan AB ülkelerinin borç ve yapısal bütçe açıklarındaki düşüşlerin, yatırım harcamalarını da baskı altına aldığı görülmüştür (Payzanoğlu, 2009:8). Buna karşın; Almanya ve İngiltere gibi ülkelerde “altın

kural” uygulamasına gidilse de hangi harcamaların yatırım harcaması olarak tanımlanacağı noktasında belirsizlik ortaya çıkacak ve sağlık, eğitim, bina inşaatı gibi harcamaların yatırım harcaması olarak değerlendirilmemesi yine büyüme için bir engel teşkil edebilecektir (Özlale, 2010:5).

Yine bununla ilişkili olarak bir diğer eleştiri ise; ülkelerin IMF ve Dünya Bankası ile yaptıkları mali uyum programlarına yönelik olarak Easterly’den*gelmiştir. Easterly’e göre bu programlar öncelikli olarak yatırım, işletim ve bakım harcamalarının azaltulmasını hedeflemekte bu da kamu varlıklarının değerinin düşürülmesine yol açmaktadır (Karakurt ve Akdemir, 2010:233). Öte taraftan mali kuralların ülkelerin kendi şartlarına uygun olarak oluşturulmalarının ve uluslararası anlaşmalarla birçok ülkeyi kapsayacak şekilde tek bir kritere bağlanmalarının, kriz dönemlerinde ulusal kurallara nazaran ekonomik istikrarsızlıkları arttırdığı eleştirisi getirilebilir.

2.4. Mali Kuralların Etkinliğine İlişkin Bazı Ampirik Çalışmalar

Maliye politikalarının sınırlarını çizen mali kuralların, gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelere popülerlik kazanarak yaygın bir biçimde uygulanmasını takiben bu kuralların etkinliğine ilişkin ampirik çalışmalar da yapılmıştır.

Mali kuralların etkinliğini destekler yöndeki ampirik çalışmalardan bir tanesi Bohn-Ihmen (1996) tarafından 1970-1991 dönemi için ABD’deki 47 eyalet kapsamında yapılmış ve sıkı bütçe kuralı uygulayan eyaletlerde açıkların azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Günay, 2007:408).

Yine Goldstein-Woglom (1992) tarafından yapılan çalışmada borçlanma üzerine sınır getiren eyaletlerde borçlanma maliyetinin, getirmeyenlere nazaran daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Aynı şekilde mali kuralların ABD’de eyaletlerin ihraç ettiği tahviller üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışma da Eichengreen ve Bayoumi (1994) tarafından yapılmıştır. Buna göre eğer bir eyalet gelir ve harcamaya ilişkin sınırlamalardan birini uygulamaya koyarsa borçlanma maliyetlerinde 50 baz puanlık bir düşüş meydana gelmektedir (Bali ve Çelen, 2007:60-61).

Tablo 2’de yer alan ve mali kuralların etkinliğini analiz eden çalışmalar, mali kural uygulamalarının bütçe dengesinin sağlanması ve mali sürdürülebilirlik açısından olumlu katkı yaptığını ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Mali Kurallara İlişkin Bazı Ampirik Çalışmalar

Çalışma	Dönem	Ülke	Bulgu
Golinelli ve Momigliano (2005)	1988-2005	19 OECD Ülkesi	Maliye politikası kuralları ülkelerin bütçe fazlası hedeflerini olumlu etkilemektedir.
Krogstrup ve Walti(2008)	1955-1999	İsviçre	Maliye politikası kurallarının cari bütçe dengesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi mevcuttur.
Von Hagen (2005)	1980-2003	ABD ve Japonya	ABD ve Japonya'da uygulanan maliye politikası kurallarının politik bütçe dalgalanmaları üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Her iki ülkede de sıkı mali kurallar oldukça etkindir.
Hallerberg, Strauch ve von Hagen(2007)	1985-2004	15 AB Ülkesi	Yerel yönetimlerinde borçlanma sınırlaması uygulayan Danimarka ve İsveç gibi ülkelerde bütçe açığı düşük çıkmıştır. Maliye politikası kuralları uygulayan bütün ülkelerde kamu borcu büyüme oranında bir azalma gerçekleşmiştir.

Kaynak: Bilginoğlu ve Maraş (2010:61)

Öte taraftan Levinson (2008) ise çalışmasında, kurallara dayalı sıkı maliye politikasının devletin istikrar sağlayıcı fonksiyonunu yerine getiremeyeceğinden

ötürü devresel hareketleri daha da kötüleştirerek istikrarı bozacağını ileri sürmüştür (Günay, 2007:408-409).

SONUÇ

Özellikle 1930'lı yıllarla yaygın olarak uygulanan geleneksel maliye politikaları, 1970'li yıllardan itibaren teorik ve ampirik alanda pek çok tartışmaya konu olmuştur. Özellikle, liberal kaynaklı görüşlerin eleştirilerine maruz kalan geleneksel maliye politikalarının yapılan bir çok ampirik çalışmada, aksi sonuçlarla birlikte toplam çıktı üzerinde genelde olumlu sonuçlara yol açtığı görülmüştür.

Öte taraftan, mali disiplini sağlamak suretiyle finansal istikrarsızlığın tüm ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini önlemeye yönelik uygulamaya konulan mali kurallar son 30 yılda artış göstermiştir. Öyle ki, 1985 yılında sadece 6 ülkede uygulama alanı bulan kurallar, 2014 yılına gelindiğinde bu sayı 82 olurken; bunlar arasında gelişmekte olan ülkelerin yüksek payı dikkat çekmektedir.

Yine mali kurallar üzerine yapılan ampirik çalışmalar daha çok bu kuralların mali disiplin noktasındaki etkinliği üzerinde yoğunlaşmış ve genelde de mali kuralların, mali disiplini sağlamada önemli katkılar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mali kurallara ekonomik şokları daha da derinleştirmek ve istikrarı muhafaza edememek şeklinde getirilen eleştirileri gerek istatistiki veriler gerekse ekonometrik modeller yardımıyla sınavan çalışmaların bu konuya yararlı katkılar sağlayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2008). Kriz Kimin Krizi, Piyasanın mı, Devletçiliğin ve Kumandacılığın mı?, *Liberal Düşünce Dergisi*, 51, 5-24
- Aktan, C. C. (2011). Kurumsal Maliye Politikası ve Mali Kurallar. *Çimento İşveren Dergisi*, 1(25), 4-13
- Aktan, C.C. (2010). Mali Kurallar (Ekonomi Politikası Yönetiminde Anayasal ve Yasal Mali Kurallar. Aktan, C.C. Kesik, A. ve Kaya, F. (eds.) *Mali Kurallar Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim: Vergi Harcama ve Borçlanma vs. Üzerine Kurallar ve Sınırlamalar (84-97) İçinde*. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Aktan, C.C. ve Vural, İ.Y. (2007). Ekonomi Politikası Yönetiminde Mali ve Parasal Kurallar. Aktan, C. C. Dileyici, D. Ve Vural, İ. Y. (eds.) *Kurumsal Maliye Politikası (119-134) İçinde*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Apak, T. (2005). Mali Disiplin – Vergi İlişkisi ve Bağlı Sorunlar.
(http://www.apakymm.com/makalelerimiz/talha_apak_mali_disiplin.htm
20.03.2014 tarihinde erişildi).
- Bali B. B. Ve Çelen, M. (2007). Kurala Bağlı Maliye Politikaları ve Avrupa Birliği Uygulamaları. İstanbul: Beta Yayınları
- Bilginoglu, M. A.ve Maraş, G. (2010). “Makro Ekonomik Modellerde Maliye Politikası Kurallarının İşleyişi”, 3.Hukuk ve İktisat Forumu, Ekonomi

Politikası Kuralları: Maliye ve Para Politikası Kuralları Makro Ekonomik Hedeflerin Gerçekleştirilmesine Ne Ölçüde Hizmet Eder? SOBİAD, KAYSERİ.

Bocutoğlu, E. ve Ekinci, A. (2009). Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası. Maliye Dergisi, 156, 66-82

Demir M. ve İnan M. (2011). Türkiye’de Mali Kural. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 13,2

Dileyici, D. ve Özkıvrak, Ö. (2010). Bütçe Açığındaki Değişim: Denk Bütçe İlkesinin Erozyonu ve Açık Bütçe Politikası. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 1(2), 33-55

Dilekli, S. Ve Yeşilkaya, K. (2002). Maastricht Kriterleri. DPT Yayınları

Dökmen, G. (2011). Maliye Politikalarının Etkinliğine Yönelik Paradigmalar: Literatür İncelemesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14, 291-316

Dökmen, G. Ve Vural, T. (2011). Maliye Politikalarının Keynesyen Olmayan Etkileri: Türkiye Örneği. Maliye Dergisi, 161, 118-132

Durkaya, M. (2012). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Özel Tüketim İlişkisi. Maliye Dergisi, 163, 118-129

Eker, A. (2009). Küreselleşme Sürecinde Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm. Eker, A. ve Şimşek, H. A. (eds.) Küreselleşme ve Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm (1-24) İçinde. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Y. 392

Erkam, S. (2010). Maliye Politikalarının Etkinliği: Teori ve Bir Uygulama. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Y. N. 407

Erkam, S. (2011). Maliye Politikalarının Doğrusal Etkileri ve Etkinliği : Teori ve Ampirik Çalışmalar Üzerine Notlar. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(29), 101-125

Göçer İ. ve Özdemir A. (2012). 2008 Küresel Krizinin Yayılma Süreci ve Etkileri: Seçilmiş Ülkeler İçin Ekonometrik Bir Analiz. Sosyal Bilimler Dergisi. 1(XIV), 191-210

Günay, A. (2007). Mali Disiplini Sağlanmasında Anayasal Denk Bütçe Yaklaşımı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı

Günaydın, İ. ve Eser, L. Y. (2009). Maliye Politikasındaki Yeni Trend: Mali Kurallar. Maliye Dergisi, 156, 51-65

Hepaksaz, E. (2007). Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Teorisi Perspektifinden Anayasal Mali Reform. FinansPolitik & Ekonomik Yorumlar, (44)514, 89-109

IMF (2014). Fiscal Rules Dataset. <http://www.imf.org/external/datamapper/FiscalRules/map/map.htm> (02.02.2016 tarihinde erişildi).

- Işık, A. Sakal, M. Ve Meriç, M. (2010). Anayasal İktisat Teorisi ve Mali Kurallar: Türkiye’de Uygulanabilirliği. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi. 2(15), 1-25
- İlgün, M. F. (2010). Genişletici Mali Daralma Hipotezinin Temelleri ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama. Erciyes Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi, 35, 233-253
- İnan, M. Ve Demir, M. (2011). Türkiye’de Mali Kural. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(2), 25-66
- Kalkan, S. (2007). Kurallı Maliye Politikası. Tepav Bülteni, 1, 3-5
- Karakurt, B. Ve Akdemir, T. (2010). Kurallı Maliye Politikası: Türkiye’de Kurallı Maliye Politikası Örnekleri. Maliye Dergisi, 158, 226-261
- Karakurt B. ve Akdemir T. (2010). Türkiye’de Mali Kural Uygulamaları: Sayısal Olmayan Kurallardan Sayısal Kurallara Geçiş. Aktan, C.C. Kesik, A. ve Kaya, F. (eds.) MALİ KURALLAR Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim: Vergi, Harcama, Borçlanma vs. Üzerine Kurallar ve Sınırlamalar (320-346) İçinde. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Kaya, F. (2009). Mali Kural Uygulamaları ve Türkiye İncelemesi. Ankara: DPT – Uzmanlık Tezleri Y. N. 2807
- Kirmanoglu, H. (2009). Kamu Ekonomisi Analizi (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları
- Kopits, G. ve Symansky, S. (1998). Fiscal Policy Rules. Washington DC: International Monetary Fund
- Özen, A. (2002). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Bütçe Açığının Gelişimi. Maliye Dergisi, 141, 21-41
- Özker, A. N. Ve Biniş, M. (2009). Mali kurallar ve Bir Vergi Anayasası Yaklaşımı. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 1(1), 39-61
- Özlale, Ü. (2010). Mali Kural, Keşke Sadece Bir Denklem Olsaydı. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırmaları Vakfı, Politika Notu
- Öztürk, N. (2012). Maliye Politikası. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım
- Payzanoğlu, D. (2009). İstikrar ve Büyüme Paketi Kuralları Türkiye’de Borç Sürdürülebilirliğini Garanti Altına Alır mı? Uzmanlık Yeterlilik Tezi. Ankara: T.C. Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
- Pınar, A. (2010). Maliye Politikası Teori ve Uygulama (3. Baskı). Ankara: Naturel
- Şimşek, H. A. (2010). Mali Sürdürülebilirlik ve Kamu Borç Yönetimi. Saruç, N. T., Gürdal, T. Ve Altun, N. (eds.). Kamu Maliyesinde Seçme Yazılar. (ss. 93-159) İçinde. (1. Baskı). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları
- TEPAV Mali Kural Keşke Sadece Denklem Olsaydı. Politika Notu: Mayıs 2010
- Tokucu, E. Ve Sarıdoğan, E. (2010). Kriz ve Maliye Politikalarının Geri Dönüşü Çerçevesinde Fonksiyonel Maliye: Bir Literatür Taraması.

- Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, II(XXIX), 77-98
- Turan, T. (2011). Maliye Politikası ve Ekonomik Şoklar: Türkiye Örneği. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Y. 416
- Turhan, S. (1988). Maliye Politikası ve Uygulamaya İlişkin Yöntemler. 50. Yıl Armağanı (113-132) İçinde. İstanbul: Acar Matbaacılık
- Uzun, T. (2009). Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Kuramı Üzerine Bir Değerlendirme. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23, 223-246
- Varlı, B. (2010). Mali Kural Uygulaması (Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye Örneği). Yıldırım, M. Eşgünoğlu, M. Ve Bolat, S. (eds.). Maliye Politikasının Oluşturulmasında Parlatmentonun Rolü. (ss. 268-288) İçinde. Sivas: TBMM Yayınları
- Vural, İ. Y. (2007), "Mali Disiplinin ve Ekonomik İstikrarın Sağlanmasında Yeni Bir Araç: Maliye Politikası Kuralları" C.C. Aktan, D. Dileyici, İ.Y. Vural (eds.), Kurumsal Maliye Politikası(97-117) içinde. Seçkin Yayınları
- Yılmaz, B. E. (2008). Türkiye'nin Değişmeyen Kaderi Borç Çıkmazı. İstanbul: Derin Yayınları